

Godlinze

De ijzige patroon van Godlinze

Kerken kregen bij hun stichting altijd een patroonheilige mee die de naam gaf aan de kerk en bescherming bood. Bij veel kerken is het heel duidelijk aan welke heilige ze zijn verbonden, denk aan de Martinikerk in Groningen of de Nicolaikerk van Appingedam. Omdat naamheiligen in traditie verbonden zijn met de Rooms-Katholieke kerk, is het voor sommige kerken na de reformatie niet duidelijk wie hun oorspronkelijke patroonheilige is. Zo is het lange tijd onduidelijk geweest wie de naamheilige was van de kerk in Godlinze. Op de klok van de kerk staat echter dat ze gegoten is in 1435 'in honore pancratii'. Hoewel een kerkklok ook aan andere heiligen kan worden opgedragen dan de beschermheilige, staat Pancratius in een oude kroniek inderdaad vermeld als patroonheilige van Godlinze.

Giovanni Francesco Barbieri, Sint Pancratius, 1616, Rome.

Heilige van trouw

Pancratius zou een martelaar zijn geweest, die tijdens de Christenvervolgingen in Rome werd gedood. Als kind was Pancratius na de dood van zijn ouders toevertrouwd aan de zorg van zijn oom Dionysius en in Rome gaan wonen. Zijn oom was in de leer bij paus Cornelius (†253) en ook Pancratius werd door deze paus bekeerd en gedoopt. Toen zijn oom vervolgens stierf werd Pancratius naar de keizer gebracht die hem dwong zijn geloof af te zweren. Pancratius weigerde dit, en voor straf werd de veertienjarige jongen door een zwaard onthoofd. Nadat er rond zijn graf allerlei wonderen plaatsvonden werd op die plaats een aan Pancratius gewijde kerk gebouwd. Door zijn standvastigheid werd Pancratius vooral de heilige van 'wat gezworen is' en wreker van de meened. Wanneer iemand een gelofte op Pancratius aflegde, zou hij nog voor hij het daadwerkelijk had verbroken, gegrepen worden door de duivel. Het afleggen van een eed op Pancratius gold dus als heilig. Gregorius van Tours verhaalt in de zesde eeuw dat wie een valse getuigenis aflegt in de buurt van de relieken van Pancratius gek wordt of dood zal neervallen. In verlengde hiervan werd Pancratius ook de patroon van ridders en de eed van trouw die ze af hadden gelegd.

Sint Pancratius op de gewelven van Godlinze

Pancratius wordt meestal afgebeeld met het zwaard waarmee hij werd onthoofd en met een palmtak als algemeen martelaarsattribuut. Op het plafond van de kerk van Godlinze staat de patroonheilige een aantal keer afgebeeld. Bij de ene afbeelding is het heel duidelijk dat het om Pancratius gaat: de figuur is afgebeeld in een harnas en draagt een groot zwaard, het attribuut van deze heilige.

Vier gestrenghe heren

Samen met Servatius en Bonifatius van Tarsum hoort Pancratius bij het drietal ijsheiligen, waar soms ook de heilige Mamertus toe gerekend wordt. De vorst die in mei soms nog op kon treden verbond men met de heiligen wiens naamdag in deze maand viel. Achtereenvolgend waren dat 11 mei (Mamertus), 12 mei (Pancratius), 13 mei (Servatius) en 14 mei (Bonifatius). Het begrip ijsheiligen is een van de oudste begrippen in de volksweerkunde, dat rond het jaar 1000 voor het eerst voorkomt. In de volksmond werden de heiligen wel de 'gestrenghe heren' genoemd. Men zag ze als de veroorzakers van vorst. In sommige landen wordt ook nog 15 mei, de feestdag van Sint Sophie, of koude Sophie, tot Ijsheiligen gerekend. In verschillende volksrijmpjes wordt aan dit fenomeen gerefereerd:

Pancraas, Servaas en Bonifaas,
geven ijs en vorst helaas.

Voor ijsheiligen de bloemen buiten,
veelal kun je daar naar fluiten,
wacht af tot ze zijn voorbij,
de bloemen zijn u daarvoor blij.

